

VAN NUL TOT NU

DOOR ALFONS BRUEKERS, STICHTING GESCHIEDSCHRIJVING NEDERWEERT

Over vogels en kogels, schutten en rotten

'Sintemerteveugelke, haaj ei roeëd keugelke', zo begint een oud kinderversje waarmee op Sint Maartensavond de kinderen bedelend langs de deuren gingen. 'Keugelke' is het verkleinwoord van het oude woord kogel, dat mantelkap betekent. Niet alleen het Sintemerteveugelke (de ijsvogel) heeft een mantelkapje van gekleurde veren, ook de leden van de schutterij droegen een bontgekleurde kogel.

Nederweert kende vóór de Franse Tijd twee schutterijen, te weten de Alde (oude) Schutten van St. Joris, en de Jonge Schutten van St. Antonius. Leveroy had haar eigen schuttersgilde, dat van St. Barbara. Hun oorsprong ligt in de vijftiende eeuw. De bewapende schutters speelden een actieve rol bij de bescherming van inwoners en hun bezittingen in tijden van oorlog en onveiligheid. De schutters waren ingedeeld in 25 zogenaamde rotten. Elk rot correspondeerde met een wijk of straat en stond onder leiding van een rotmeester. De schutters namen deel aan de jaarlijkse wolvenjachten en klopjachten op criminelen in de Peel. De bewaking van de verdedigingswerken in het buitengebied (de Kreijeler-, Uliker-, Roeventeren Leveroyseschans) was ook aan de schutters toevertrouwd. Schutterijen kunnen worden beschouwd als een van de alleroudste vormen van samenwerking in verenigingsverband. Alleen de Broederschap van Onze Lieve Vrouw in Weert is nog ouder en dateert van 1404.

Vogelschieten

Tijdens kerkelijke feestdagen en met name bij de Sacramentsprocessie speelden de schutterijen een ceremoniële rol. Gewapend met schietgeweren en onder begeleiding van trommels en vaandel trokken de schutters mee in de processie. Iedere schutter moest, in volle bewapening en gekleed met een nieuwe kogel (mantelkap) deelnemen aan de optocht. In Nederweert bestond het bestuur van elke schutterij uit twee dekens, een bode, een kapitein en een alfaris (vaandeldrager). Het schutterslokaal (de 'gaf-fel') was gevestigd in het oude ge-

Wies Kirkels-Lenders schiet zichzelf tot dekens op het schuttersfeest van St. Lucie in 1951. De foto is geësceneerd want zij heeft de prijsmedaille reeds om.

FOTO JEF KIRKELS

meentehuis tegenover de St. Lambertuskerk. Het jaarlijkse hoogtepunt was ongetwijfeld het vogelschieten, het schuttersfeest waarbij met kruisbogen en later met vuurwapens op een houten vogel boven op een paal werd geschoten. Het is uit de archieven bekend

De oudste zilveren koningsplaat van St. Lucie met de winkelhaak van timmerman Ramekers.
FOTO LEO KOPPERS

dat reeds vroeg in de zestiende eeuw de Weerter graaf en gravin van Horne aanwezig waren tijdens het Nederweerder schuttersfeest. Zij mochten dan als eregasten de eerste schoten lossen. Of er dan goed gemikt werd, is onbekend. Goed gedronken in elk geval. Een kwitantie uit 1519 laat namelijk zien dat bij zo'n grafelijk bezoek de drank rijkelijk vloeide. Er werd voor ruim negen gulden wijn gedronken, dat bedrag was ongeveer tweemaal het jaarsalaris van de dorpsonderwijzer.

Erfopvolger

De beste schutter mocht zich koning noemen en schonk dan een zilveren plaat met naam en jaartal aan het gilde. Het was gebruikelijk dat daarop zijn beroep of functie symbolisch werd uitgebeeld. De oudste Nederweerder schuttersplaat dateert uit 1664 en is van een zekere Claes Ramekers. Deze timmerman liet een winkelhaak afbeelden. Op andere platen staat bijvoorbeeld een destilleerkolf (jeneverstoker

Walkers, 1787), een hoefijzer (smid Vullers, 1893) of – geheel eigentijds – een truck (vrachtwagenchauffeur Verheijen, 1997).

Bij de komst van de Fransen in 1797 werden de schutterijen tijdelijk opgeheven. Daarna leidden ze lange tijd een bestaan met *ups and downs*. Het oude schutterszilver, voor zover dat niet geroofd of omgesmolten was, werd later in bewaring gegeven bij het gemeentebestuur. Tegenwoordig kent de gemeente Nederweert vier schutterijen: in Nederweert het in 1952 opgerichte St. Antonius en St. Lucie (1949), St. Odilia uit Ospel (1956), en St. Barbara uit Leveroy. De emancipatie deed op een gegeven moment ook zijn intrede in dit mannenbastion en dus kennen de gilden tegenwoordig ook schutterskoninginnen. Het gilde van St. Lucie heeft de oude zilveren van de Alde en Jonge Schutten in langdurige bruikleen gekregen van de gemeente. En daardoor kan St. Lucie gezien worden als de erfopvolger van de alleroudste Nederweerder vereniging.